

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA TASVIRIY SAN'ATNI O'QITISH METODIKASI

Madaminjonova Muxlisa Mahmudjon qizi

e-mail: rizayevaqomarun0@gmail.com

Andijon davlat pedagogika instituti "Tasviriy san'at va musiqa ta'limi" kafedrası
"Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" yo'nalishi 2-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10655463>

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida 5-7-sinf o'quvchilari o'rtasida tasviriy san'at fanini o'qitish keng va atroflicha yoritilgan. Shu bilan bir qatorda tasviriy san'at fanini o'qitishda manzara va animalistik janrlarini chizishni tez va sifatli bajarishda bir nechta metodlar ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: san'at, natura, kompozitsiya, manzara, kamponofka, janr grizayl, perspektiva, spektr ranglar.

METHODOLOGY FOR TEACHING FINE ARTS IN SCHOOLS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Abstract. This article covers the teaching of Fine Arts among students in Grades 5-7 in general secondary schools with a wide and comprehensive coverage. In contrast, the teaching of Fine Arts shows several techniques in the quick and high-quality execution of drawing the genres of landscape and animalism.

Keywords: art, natura, composition, landscape, camponofka, genre grizail, perspective, spectrum colors.

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Аннотация. В этой статье подробно и подробно рассматривается преподавание изобразительного искусства среди учащихся 5-7 классов общеобразовательных школ.

Параллельно с этим в преподавании изобразительного искусства указывается несколько приемов быстрого и качественного выполнения рисунка пейзажных и анималистических жанров.

Ключевые слова: искусство, натура, композиция, пейзаж, кампонофка, жанр гризайль, перспектива, спектр цветов.

Respublikamizda kelajakda buyuk mamlakatga aylanishi, jahonning, rivojlangan davlatlar qatoriga qo'shilishida xalqimiz madaniyati, ma'rifati, san'ati va ma'naviyating roli beqiyosdir.

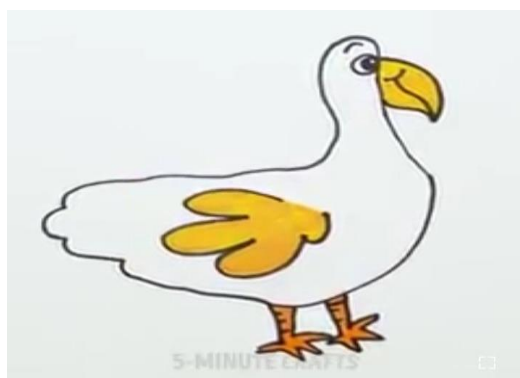
Mamlakatimizda ma'naviyat va madaniyatni boyitishda tasviriy san'atning ham o'z o'rnini mavjud.

Hozirgi davrda har sohada bo'lgani kabi tasviriy san'atning ifoda vositalari haqida chuqur ma'lumotga ega bo'lishi, turli badiiy materiallarning xususiyatlari va ulardan foydalanish yo'llarini mukammal egallashlari muhim hisoblanadi. Tasviriy san'at o'qituvchisining o'zi qalam va bo'yoqlar bilan rangda ifoda etish konikmalariga ega bolishi bilan birga, bu sohadagi bilimlarni o'quvchilarga ham yetkaza olishi zarur.

Tasviriy san'at o'quv fani bugungi kunda o'quvchiga besh tur bo'yicha grafik bilim va malaka beradi.

- Borliqni idrok qilish
- Badiiy qurish va yasash
- San'atshunoslik asoslari
- Naturaga qarab tasvirlash
- Kompazitsiya

Bugungi kunda o'quvchilarga tasviriy san'at fanini qiziqtirishda o'qituvchining pedagogik mahorati asosiy o'rinni egallaydi. Eng avvalo o'quvchilarni fanga bo'lgan qiziqishlarini uyg'otish nazariy bilan birgalikda amaliy bilim va ko'nikmalarni ham rivojlantirish kerak bo'ladi. Bunda bir nechta metod turlaridan foydalanish mumkin. Masalan "qo'l metodi" bunda o'quvchilarni qo'llari yordamida turli xil hayvonlarni tasvirleydilar. Ya'ni oq qog'ozga qo'llarini yoygan holda, bosh barmoqdan tashqari qolgan barmoqlar juft holda qo'yilib atrofni qora qalam yordamida chizib chiqiladi. So'ngra bosh barmoqdagi chizilgan joyga ko'zlari va tumshug'ini rasmi chiziladi. Qo'lni kaftiga esa o'rdakning qanotlari rasmi tasvirlanadi. Oxirida esa o'rdakning oyoqlari bilan tugatiladi. Ushbu metod yordamida o'quvchilarni rasm chizishga qiziqishlarini ancha oshirish mumkin chunki, har bir o'quvchining qalbida rassomchilik bilan bog'liq o'z istedodlari mavjud bu metod esa o'sha istedodlarini uyg'otadi.

1-4 sinflarda o'quvchilarning yosh xususiyatlaridan kelib chiqqan holda 5-sinflar bilan bir biridan farq qiladi. Boshlang'ich sinflarda tasviriy san'atning tur va janrlari va kompozitsiya yorug' soya rangshunoslik perspektiva qonunlari va qoidalari naturadagi komponofka undagi blik tasviriy san'atning oqimlari haqidagi bilimlar birozgina qiyin bolganligi uchun bu bilimlar asosan 5-sinfdan boshlab o'qitiladi. Tasviriy san'at yo'nalishlari tushuntiriladi. Masalan borliqni, san'atni idrok qilish, bu yo'nalishdagi darslarda o'quvchilarni atrof-muhitni idrok etishga undagi jamiyki narsa buyumlarni his qilishi, undagi shakllar, ranglar xilma-xilligini ko'ra olishni o'rgatadi.

San'atshunoslik esa tasviriy san'at o'quv fani mazmuniga kiritilgan barcha san'at turlari bo'yicha namunalarni, shu jumladan O'zbekiston tasviriy va amaliy san'ati me'morligiga oid o'quv materiallarin bilan bir qatorda Sharq va jahon tasviriy san'ati ularning muhim tendensiya va an'analari buyuk rassomlarning hayoti va ijodlari bilan tanishib borish jarayonida ularda vatanparvarlik hissi kamol topadi. San'atshunoslik asoslari mashg'ulotlari asosan ma'ruza shaklida emas, ko'proq savol-javob, munozara va o'yin tarzida tashkil etilishi bolalarni darsga ko'proq qiziqtiradi va o'tilgan mavzular yodda saqlashi yanada mustahkamlanadi. Masalan, bironta buyuk rassomning asari tahlil qilinsa, o'qituvchi ularga bu asar haqida ma'lumot berishi kerak bo'ladi. Shundan so'ng o'qituvchi bir nechta savollar bilan o'quvchilarga savol berishi kerak. Masalan rassom o'z asarida qanday shartli ranglardan foydalangan? Asardagi insonda

qanday hissiyotlari yashiringan? Asarda birinchi nima sizni etiboringizni qaratdi? degan bir qancha savollar bilan murojat qilishi mumkin. Xususan, O'zbekistondagi mashhur rassomlar bilan ham tanishtirib o'tiladi. Ulardan O.Tansiqboyev, M.Nabiyev, A.Mo'minov, J.Umarov, R.Ahmedov L.Abdullayev, A.Boymatov, O.Bakirov kabi rassomlarning mashhur asarlari asosan manzara janrida ishlagan asarlari bilan o'quvchilarga namoyish etish mumkin. 5-sinf dan boshlab o'quvchilar naturaga qarab rasm ishlash bilan bog'liq masalalar biroz jiddiy talablar qo'yiladi.

Masalan, naturadagi yorug' soya perspektiva, kompozitsiya kabilardan nazariy bilimlar o'tiladi. Naturmort chizishda birinchi sodda bosqichdan o'tiladi ya'ni birinchi kub, konus, prizma, shar kabi predmetlar chiziladi ulardagi yorug' soyalar va kampanofkasini to'g'ri joylashtira olishi o'rgatiladi. Keyinchalik esa bu talablar asta sekinlik bilan murakkablashib boradi. Ya'ni geometrik shakllarni oldiga gullar, mevalar, sabzavotlar va turli xil oshxona jihozlaridan tashkil etilgan naturalar qo'yib boriladi. Bunday mashg'ulotlarda o'quvchilar naturaning tuzulishi, rangini, shaklini va hajmini narsalarning asliga yaqinlashtirilib ishlashlari talab etiladi. Rang tasvirda ishlayotganda birdaniga ranglar uyg'unlashuvidan emas balki, "grizayl" uslubidan foydalanish ancha samaraliroq. Chunki bu uslubda faqatgina birgina rang tanlanib shu rang orqali yorug' soyalari beriladi. Yangi o'rganayotgan o'quvchilar uchun bu uslub ancha oson bo'ladi.

Keyinchalik esa ranglarni berishni o'rganib boradi. Faqatgina rangdan emas balki, qalamtasvir ham ishlab borishlari talab etiladi. Chunki qalamtasvirda ham shtrixlar yordamida bilimlarini va tajribalarini kuchaytirish mumkin. Rassomlar grafikada shtrixlashning turli shakllaridan foydalanadilar. 5-sinf darsligida berilgan O.Tansiqboyevning "Angren- Qo'qon tog' yo'li" asari keltirilgan. Bu asarda ranglar ikki xil turda qo'llangan ya'ni issiq va sovuq ranglar.

Bunda quyoshning botishi yoki chiqishi, issiq kun, yoz va kuz mavzulari issiq rangda tasvirlansa sovuq ranglarda esa qish qor ayozli kun manzaralari ishlanadi. Bunga misol qilib O.Tansiqboyevni asari keltirib o'tilgan. O.Tansiqboyev ijodi asosan O'rta Osiyoning go'zal va nafis tabiat manzaralarini mo'yqalam yordamida haqqoniy aks ettirishga qaratilgan. Issiq va sovuq ranglarni esa Ingliz olimi Isaak Nyuton o'z tajribasida aniqlagan. Bunda quyosh nurini uchburchakli shisha prizmadan o'tkazadi. Spektr esa yeti rangni aniqlaydi. Ranglar doirasida rang turlari ko'p bolishi mumkin. Lekin ko'zlarimiz juda murakkab va eng takomillashganligi sabab hamma ranglarni ko'rishga mo'ljallanmagan. Odamlar hayot tajribasining 80-90 foizini ko'z orqali o'rganishlarini aniqlab o'tishgan.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, umumiy o'rta ta'lim maktablarida tasviriy san'atni fanini o'qitish, o'quvchilarni fanga bo'lgan qiziqishlarini uyg'otish maqsadida fan yuzasidan turli xil metodlardan foydalanish darsning sifatini oshiradi. O'sib kelayotgan yosh avlodga o'tiladigan fanlarning sifatini oshirishda muhim rol ni o'qituvchining mahorati va darsda qo'llaniladigan metodlar yetakchi o'rin egallaydi. Darsni qiziqarli tashkil qilish uchun albatta, fanga yangi metodlarni kiritishimiz lozim. Dars sifati o'z navbati Yangi O'zbekistonga mos keladigan yangiliklar asosida baholanadi. Ushbu tasviriy san'at fanining bugunki kundagi ahamiyati va kelajakdagi istiqboli yoshlarimiz qo'lidir. Zero, kelajak - yoshlarimiz qo'lida!

REFERENCES

1. Abdirasulov S. Tasviriy san'at o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma Toshkent Aloqachi, 2007 yil

2. Tasviriy san'at. 5: Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 5- sinfi uchun darslik\ T.Kuziyev, S.Abdirasulov,O'.Nurtoyev, A.Sulaymonov.-Toshkent,"O'zbekiston",2015. -128 bet.
3. Hasanov R. Narsani o'ziga qarab rasm chizish. -T.: O'qituvchi, 1969.
4. Saidaxmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. -T.: Moliya, 2003.
5. Xudoyberganov R. Rangshunoslik asoslari. O'quv uslubiy qo'llanma. -T.: 2006.
6. Yusupov O. Rangtasvirda akvarel bilan ishlash texnikasi va texnologiyalari.-T.: O'quv-uslubiy qo'llanma. 2011.